

Jong SKB geeft de pen aan...

Studenten, onderzoekers, adviseurs en archeologen. In deze column lees je de avonturen van een archeoloog. Deze column geeft een leuk beeld van de werkzaamheden van een archeoloog.

Wij wensen u veel leesplezier! En mocht u willen reageren op de column, of op de hoogte willen blijven van onze activiteiten: u bent van harte welkom op onze LinkedIn groep ;-)

Met vriendelijke groeten,
Het bestuur van Jong SKB
Saskia van Miltenburg (MWH)
Meinie Naus (Tauw)
Corinne Koot (Witteveen+Bos)
Gerard Ros (NMI)

Explosief erfgoed

Eind augustus 2014 inspecteerde ik een archeologisch vrijgegeven terrein in de buurt van Pannerden in Gelderland. Hierbij bleek dat er resten aanwezig waren van een Duits vliegtuig uit de Tweede Wereldoorlog; een Focke Wulf 190. Een toevalsvondst. Nou ja, toevallig? Na tien seconden googelen kwam ik op de website van de Aircraft Research Group Achterhoek. Hierin stond vermeld dat zij in 1996 in de onmiddellijke nabijheid al grote delen van dit vliegtuig hadden geborgen. Niet echt toevallig dus.

Sinds enige jaren zijn bodemvondsten uit de Tweede Wereldoorlog in de belangstelling gekomen van archeologen. Een belangrijke reden hiervoor is dat de mensen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt uitsterven. Veel ooggetuigen zijn de laatste jaren geïnterviewd teneinde hun verhaal niet verloren te laten gaan. Eenzelfde reactie hebben we ook kunnen zien ten aanzien van de Eerste Wereldoorlog; op het moment dat de laatste ooggetuigen nog leefden was er een opleving in belangstelling. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de herdenking van de slag om Arnhem in 2014 (70 jaar geleden) zeer groots is opgezet. Veel veteranen zullen er tijdens de herdenking van 2019 (75 jaar geleden) immers niet meer bij zijn. We zitten wat dat betreft op een scharnierpunt in de tijd.

Voor Nederland geldt dat de Tweede Wereldoorlog een van de belangrijkste periodes is uit de vaderlandse geschiedenis. Van deze belangrijke periode zijn – met name direct na de Tweede Wereldoorlog – al zeer veel resten opgeruimd. Logisch, Nederland moest weer opgebouwd worden. Tegelijkertijd zijn er hele bibliotheken vol geschreven over het verloop van de Tweede Wereldoorlog. Dus ja, is het zo erg dat al veel is opgeruimd? We weten alles toch al?

Er is inderdaad veel informatie. Maar hoeveel daarvan is als objectief te bestempelen? We nemen de “Commentarii De Bello Gallico”, de commentaren over de Gallische Oorlog van Julius Caesar over zijn verovering van Gallië, ook niet als een opsomming van feiten aan. En een objectief ooggetuigenverslag is bijna een contradictio in terminis. Archeologie is wat dat betreft een redelijk “harde” wetenschap in de zin dat vondsten en sporen (de feiten) zijn wat ze zijn. Alleen het interpreteren ervan is onderhevig aan de onvermijdelijke subjectiviteit van de onderzoeker.

Het is reeds aangetoond dat archeologisch onderzoek naar de Tweede Wereldoorlog een bijdrage levert aan het historisch bekende verhaal. Zo zijn er bij onderzoek op de Grebbeberg tot dan toe ongekende loopgraven aan het licht gekomen en zijn tijdens een opgraving in concentratiekamp Amersfoort loopgravenstellingen opgegraven waarvan tot dan toe de datering en exacte functie onbekend waren. In Oosterbeek is middels archeologisch onderzoek aangetoond dat tijdens Market Garden de Fonteinallée door zowel de geallieerden als de Duitsers afgezet is geweest met landmijnen. Opvallend is dat deze onderzoeken allemaal de landelijke pers hebben gehaald. De emotionele lading van dergelijk onderzoek zal hierbij een grote rol spelen. Een nieuwe nederzetting uit de steentijd is voor veel archeologen immers belangwekkender, maar zal nooit zoveel publiciteit genereren. We moeten ons echter niet laten leiden door het publiciteitseffect. Aanvullingen en correcties op het historisch bekende verhaal moeten voorop staan. Het moet, kortom, wetenschappelijk gezien nuttig zijn. Hierbij dient de archeoloog de feiten in de vorm van sporen en vondsten zoveel mogelijk voor zich te laten spreken.

Gevonden snelheidsmeter van de Focke Wulf 190 uit Pannerden. Foto: Joris Habraken

Een goed en volledig archeologisch onderzoek naar resten uit de Tweede Wereldoorlog is echter alleen mogelijk als WOII-resten van te voren in kaart worden gebracht en goed wordt samengewerkt met lokale heemkundekringen, musea, explosievenopruimingsbedrijven, de EOD (Explosieven Opruimingsdienst Defensie), de BIDKL (Bergings- en Identificatie Dienst Koninklijke Landmacht) en de Vliegtuigbergingsdienst van de Luchtvaart. En ja, daar is ook nog wel een column aan te wijden.

Joris Habraken
Regioarcheoloog Arnhem voor de gemeenten Duiven, Lingewaard, Overbetuwe, Renkum, Rheden, Rijnwaarden, Rozendaal, Westervoort en Zevenaar.